

Frövi Fågelklubb

MEMLEMSBLAD FÖR FRÖVI FÅGELKLUBB

PANDÍON

ÅRG. 3 Nr 2 1987

Redaktionen:

Jan-Erik Malmstigen, Skomakarg. 6 710 40 FRÖVI Tel. 0581/30252

Mats Andersson, Hagabergsliden 4 711 00 LINDESBERG Tel 0581/16274

Jens-Axelsson 85

I PANDION publiceras resultatet av den ornitologiska aktiviteten inom LINDESBERGS kommun - inventeringar, rapporter, fågelskydd, föreningsnyheter mm.

MEDLEMSKAP i FFK erhålles genom att betala 20:- på postgiro 484 16 67- 1 För ungdomar 4-16 år är avgiften 10:-, familjekort kostar 35:-	UTKOMMER 3 gånger per år, i mars, augusti och december

Undrar du om <u>möten</u> eller <u>exkursioner</u> ? Ring Sven-Olof Eriksson, tel 0581/30902. <u>Fågelrapporter</u> sändes till Jan-Erik Malmstigen eller Mats Andersson. Adress: se redaktion.	Vad finns att köpa genom FFK? Köp på möten eller ring Johnny Tegin, tel 0581/72021

STYRELSEN:

Ordförande: Sven-Olof Eriksson, Spannmålgatan 24, 710 40 FRÜVI. L/30902

Vice ordf: Jerry Andersson, Källbacken, Lia 710 40 FRÜVI. L/31369

Sekreterare: J-E Malmstigen, Skomakargatan 6, 710 40 FRÜVI. L/30252

Kassör: Bo Dahlström, Karlslund, Ullersäter, 710 40 FRÜVI. L/32213

Övriga: Mats Andersson, Hagabergsliden 4, 711 00 LINDESBERG. L/16274

Magnus Köpman, P1 1273, 710 41 FELLINGSBRO. 0589/21356

Lennart Sandberg, Tallbacksgatan 3, 710 40 FRÜVI. L/31573

Suppleant: Johnny Tegin, Blixterboda, 710 40 FRÜVI. L/72021

Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF)

är en regional förening av Sveriges Ornitologiska Förening.

Alla i Västmanland bosatta SOF-medlemmar är automatiskt anslutna till VOF. Dessa erhåller medlemskriften Fåglar i Västmanland mot en avgift på 30:-

Sveriges Ornitologiska Förening (SOF)

Medlemsavgift för årligt betalande medlemmar är 120:-

för personer under 22år är avgiften 60:-

Adress: Box 26 011
100 41 STOCKHOLM

08/210508

Omslagsbild: Kungsörn, tuschteckning av Jens Axelsson

FÅGLAR I NORDVÄSTRA LINDESBERG

MATS ANDERSSON

Under flera år har jag studerat fågellivet i skogarna nordväst om Guldsmeshyttan i Lindesbergs kommun. Det här är ett område där de flesta hos oss förekommande barrskogsfåglarna finns representerade. Området är visserligen i det avseendet inte unikt - de flesta arterna finns ju även i övriga Bergslagen - men den här skogen är flitigt besökt och under alla årstiderna, därför är kunskapen om fågellivet i dessa trakter ganska bra. Det kan för den skull vara intressant att presentera fågelarterna som häckar här. Det blir dessutom något av en provkarta på fåglar man kan möta när man rör sig i bergslagsskogarna. I tabell 1 har jag listat samtliga kända häckfågelarter med avseende på förekomsten. Områdets omfattning finns redovisat på kartan. Områdets storlek är ungefär 75 km², det ingick i fyra atlasrutor i projektet Svensk fågelatlas.

Regionen är en typisk bergslagsbygd och terrängen är mycket kuperad med flera höga berg. Högst är Rödberget med 395 m ö h och varifrån man har fin utsikt över de vidsträckta skogarna. Andra utsiktsberg är Kalvhöjden och Slöjdarkullen.

Ett tjugotal sjöar finns i området varav de största är Gränsjön, Dammsjön och Aspen. De flesta är näringsfattiga klarvattensjöar, men några mindre och humusrika sjöar med sank myrstränder finns även. För att motverka försurningen av sjöarna och vattendragen i området har kalkning utförts i flera av sjöarna. Dessa sjöar ingår även i länsstyrelsens regelbundna provtagning för att övervaka försurningsläget och kalkningens effekter. Flera intressanta vattendrag och bäckar finns och tack vare höga fallhöjder har forsar bildats i flera av sträckorna. De flesta forsarna är helt orörda och vackra exempel härpå är delar av Danshytteån och Hammarbacksån från utloppet i Gränsjön och under cirka en kilometer. Flera av forsarna hyser strömstarar vintertid och även några häckande par sommardag.

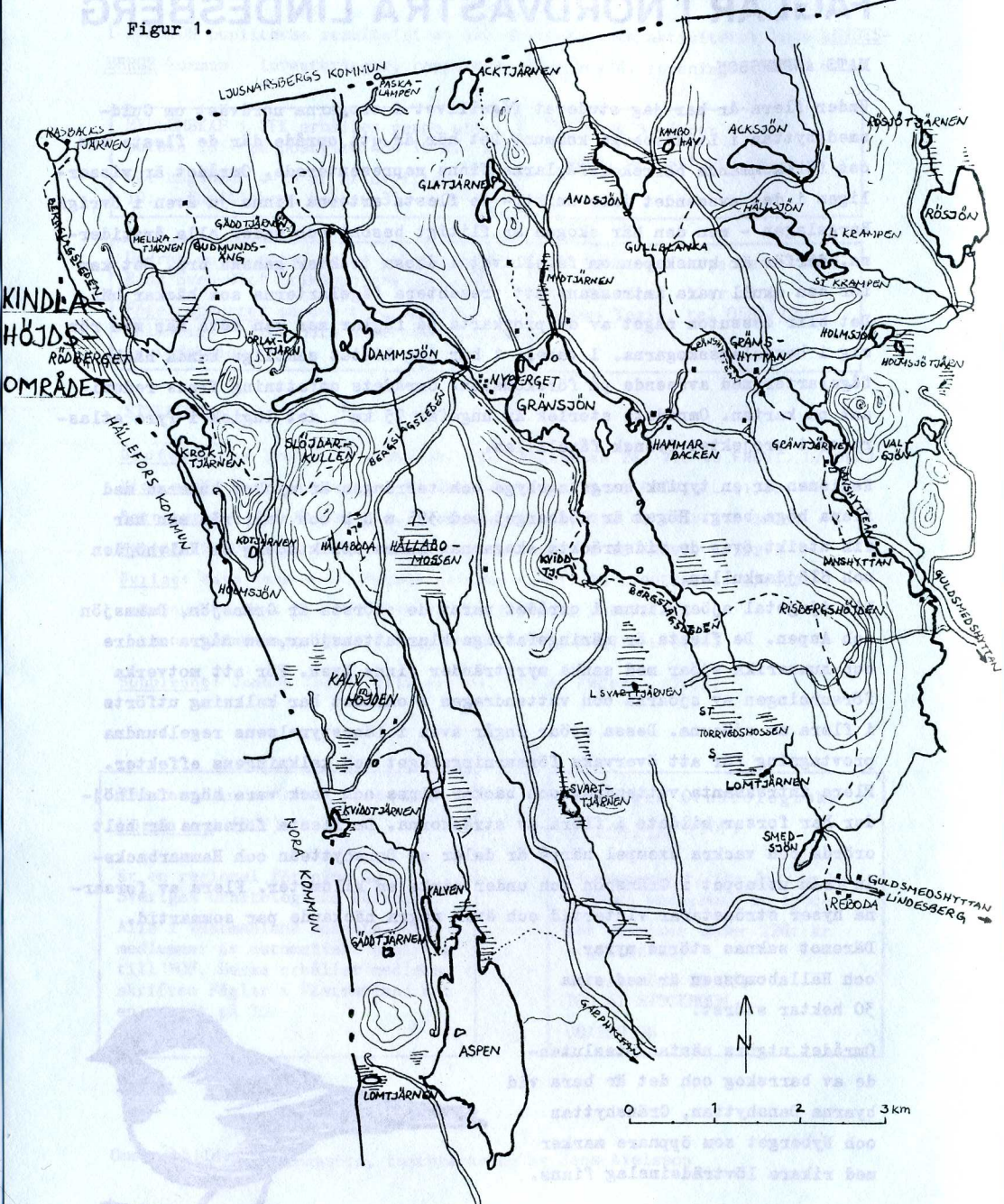
Däremot saknas större myrar och Hällabomossen är med sina 30 hektar störst.

Området utgörs nästan uteslutande av barrskog och det är bara vid byarna Danshyttan, Gränshyttan och Nyberget som öppnare marker med rikare lövträdsinslag finns.

TALLTITA

Figur 1.

Karta över nordvästra delen av Lindesbergs kommun.

Även om modernt skogsbruk bedrivs så finns områden med gammal barr- och blandskog jämnt spritt på flera platser. Exempel på områden där äldre skog finns är Rödbergets östsluttning, Dammsjöns västra sida, nordväst om Aspen, Grånsjöns västra sida och söder om Mellratjärnen. I dessa områden är inslaget av gamla lövträd, främst asp och björk, ganska stort vilket tyder på att dessa bestånd har fått utvecklas relativt fritt. På vissa av hyggerna och ungskogarna är en del grova lövträd kvarlämnade och de är naturligtvis värdefulla för t ex flera arter av hackspettar och ugglor.

Eftersom området har viss norrländsk prägel och ligger i kanten av den biologiska norrlandsgränsen, finns exempel på nordliga fågelarter som här uppträder med sin sydgräns, sådana är t ex stenfalk, gråspett, tretåig hackspett, gransångare och bergfink. Exempel på sydliga arter som når sin nordgräns är gröngöling, nötkräka och härmsångare. Det är på det viset ett intressant gränsområde med en blandning av nordliga och sydliga arter. Det finns även exempel på östliga arter, som mindre flugsnappare, och till den kategorin får väl även den flodsångare som sjöng i ett dike vid Danshyttan 1983 räknas, om än till de mer tillfälliga.

I den här bygden har under många århundraden det mesta i människornas liv kretsat kring bergsbruket. Numera är det dock tyst och öde kring de många gruvhålen och hyttorna är sedan lång tid borta. Den sista gruvan, Storgruvan i närheten av Nyberget, lades ned i slutet av 1960-talet. Fastän skogen numera dominerar landskapet finns otaliga spår från vad som en gång varit.

HÄCKANDE FÅGLAR

Antalet årliga häckfåglar är minst 90 och totalt har knappt 100 befunnits häcka. Barrskogsarterna dominerar helt naturligt medan t ex vadare och våtmarksbundna arter har färre representanter. Samtliga arter hackspettar, utom vittryggig hackspett, finns i trakten, även skogshönsen har goda stammar. Den gamla barrblandskogen hyser flest arter medan hyggerna och ungskogen är artfattigast. På hyggerna finns däremot arter som saknas i storskogen t ex buskskvätta, ärtsångare och törnskata.

TRETÅIG HACKSPETT

Tabell 1.

HÄCKANDE FÅGELARTERHäckar allmänt och regelbundet med många par.

Ringduva	Buskskvätta	Grå flugsnappare	Nötskrika
Gök	Koltrast	Svartvit flugsnappare	Bofink
Större hackspett	Björktrast	Talltita	Grönfink
Hussvala	Taltrast	Tofsmes	Grönsiska
Trädpiplärka	Rödvingetrast	Svartmes	Domherre
Sädesärsla	Trädgårdssångare	Blåmes	Gulsparrv
Järnsparv	Svarthätta	Talgoxe	
Rödhake	Lövsångare	Nötväcka	
Rödstjärt	Kungsfågel	Trädskrypare	

Häckar regelbundet med 10 - 30 par.

Storlom	Drillsnäppa	Törnsångare	Stare
Knipa	Fiskmåsa	Grönsångare	Gråsparrv
Järpe	Spillkråka	Stjärtmes	Pilfink
Orre	Ladusvala	Entita	M Korsnäbb*
Tjäder	Gårdsmyg	Törnskata	St Korsnäbb*
Morkulla	Dubbeltrast	Kaja	
Skogssnäppa	Ärtsångare	Kråka	

Häckar regelbundet med 1 - 10 par.

Smålom	Ormvråk	Skogsduva	Tretålig hackspett
Kanadagås	Fiskgjuse	Sparvuggla	Sånglärka
Kricka	Trana	Pärluggla*	Ångspiplärka
Gräsand	Tofsvipa	Tornseglare	Härmsångare
Storskrake	Enkelbeckasin	Göktyta	Skata
Duvhök	Gråtrut	Gröngöling	Korp
Sparvhök	Fisktärna	Mindre hackspett	Sävsparv

Häckar troligen varje år med enstaka par.

Småskrake	Strömstare	Mindre flugsnappare	Bergfink
Bivråk	Gransångare	Nötkråka	Rosenfink

Häckar möjligen vissa år.

Häger	Hökuggla	Hornuggla	Videsparv
Stenfalk	Kattuggla	Gråspett	

* Häckar vissa år med betydligt fler par.

ARTKOMMENTARER.

Smålom. Tre-Fyra par häckar årligen i småtjärnar i området. Smålommarna ses ofta flyga i riktning mot sjön Råsvalen, som troligen används som fiskesjö av paren. I Råsvalen finns den för smålommen begärliga siklöjan och det är inte ovanligt att 10-15 smålommar samtidigt ses fiskande i sjön. Även Gränssjön hyser siklöja och även här ses fiskande smålommar då och då.

Storlom. Häckande par finns i Dammsjön, Gränssjön, Gräntjärnen, Rösjön, Aspen, Andsjön, Acksjön och kanske något år i Kroktjärnen. Totalt så finns 10-12 par. Dessutom ses sällskap av fiskande storlommar, framför allt på eftersommaren. I t ex Andsjön och Gränssjön kan man då se upp till 10 ex. Häckningsutfallet är ofta 1-2 ungar, men inte sällan misslyckas häckningarna.

Kanadagås. Häckar i Gränssjön, Gräntjärnen, Aspen, Smedsjön, Lilla Krampen och i Danshytteån vid Danshyttan. Kanadagåsen har under de sista åren kraftigt ökat i antal i trakten.

Kricka, Gräsand. De enda simänder som häckar i området. I dessa näringsfattiga sjöar finns tydligen bara utrymme för dessa, den största respektive den minsta av våra arter simänder. Antalet par är för båda arterna färre än tio. Gräsanden är i dessa skogssjöar mycket skygg och lyfter tidigt då man närmar sig sjön.

Knipa. Flest par finns i Gränssjön beroende på många uppsatta holkar. I övrigt finns enstaka par i de flesta sjöarna.

Småskrake. Under häckningstid sågs en hona i Andsjön 1986, där även häckning sannolikt ägde rum. Tidigare år finns en häckning konstaterad i St Myggsjön några kilometer norrut i Ljusnarsbergs kommun.

Storskrake. Häckar årligen med ett eller två par i Gränssjön, Dammsjön och Gräntjärnen. Dessutom vissa år i Danshytteån.

Bivråk. Ett par vid Storbråtarna, norr om Dammsjön, är enda kända.

Duvhök. En känd boplatz finns väster Nyberget. I boet, som är beläget i en björk, har häckning skett de flesta åren på 1980-talet. Dessutom finns längre västerut ett alternativbo som troligen använts övriga år. Undersökningar på Grimsö forskningsstation visar på ett medelavstånd för duvhökens boplatser av 6,3 kilometer. Detta skulle betyda att högst 1-2 par ytterligare kan finnas i området.

Sparvhök, Ormvråk. Häckar i området med några par. Ormvråken häckar bl a vid Gudmundsäng och öster om Gränshyttan.

Fiskgjuse. Ett välkänt par häckar på en liten ö i Dammsjön. Fiskgjusen brukar varje år återkomma till bopplatsen tredje veckan i april. Häckningsresultatet är i regel två ungar.

Stenfalk. Under åren 1968-1976 häckade stenfalk på Rödberget, den har dock inte konstaterats häcka här under senare år. Då några sena vår och försommarfynd finns i området de sista åren, kanske stenfalken återkommit som häckfågel.

Järpe. Järpen är ingen ovanlig fågel i dessa trakter, den finns häckande med flera par. Bara i Rödbergsbranten finns minst tre par. Dessutom träffas den säkert vid granplanteringen vid Gudmundsäng och på Slöjdarkullens nord- och östsluttning.

Orre. Orren har för närvarande en mycket god stam i Bergslagen och även i dessa trakter. Orrlek förekommer på sjöisarna t ex på Krokttjärnens is. På Hällabomossen finns årligen 10-20 spelande orrar.

Tjäder. Flera stora lekplatser är kända.

På den största lekplatsen kan upp till 20 tuppar uppträda den sista veckan i april. Detta är kanske den största lekplatsen i Lindesbergs kommun.

Trana. Häckning brukar ske vid L Svarttjärnen och vid Aspen. Dessutom finns troligen ett par söder om Andsjön.

Tofsvipa. På fälten vid Danshyttan häckar 1-2 par. Dessa är de enda i området.

Enkelbeckasin. Arten finns här i anslutning till sjöar med sankta stränder och på några hyggen. Ett par finns vid Krokttjärnen, nordväst Andsjön, söder Gräntjärnen och på Slöjdarkullens norra kalhuggna del t ex.

Morkulla. Finns i hela området, det är dock osäkert hur vanlig den är. Ett bo med två ungar påträffades i den gamla skogen på sluttningen väster om Kalven 1987.

Skogssnäppa, Drillsnäppa. De vanligaste vadarna i området. Skogssnäppan är inte ovanlig vid mindre tjärnar och sumpskogar medan drillsnäppan finns vid de flesta större sjöarna med minst ett par.

Gråtrut. Ett par finns i Valsjön och två par i Aspen.

Fisktärna. Häckar med några par i Acksjön, Rösjön och Aspen.

TJÄDER

Skogsduva. Är endast hörd uppe på Risbergshöjden vid Danshyttan.

Hökuggla. Den stora hökuggleinvasionen hösten 1983 resulterade i tre konstaterade häckningar i området. Ett par häckade öster om Svarttjärnen, ett par på västra sidan av Krokttjärnen och ett par vid Hammarbackens skola. Sista observationen 1984 gjordes väster Örlaxtorp med ett ex i oktober.

Pärluggla. Är goda sorkår den vanligaste ugglan i området.

Göktyta. Göktytan kan påträffas på hyggen och bor då ofta i någon kvarlämnad torraka. Häckade 1987 söder Gränsjön. Finns även vid Rödberget o Gudmundsäng.

Gråspett. 1 ex ropade vid Gäddtjärnen 10.4 1983 och en fågel sågs i området i juni 1986. Observationerna är mycket intressanta och även om inget bofynd gjorts är det inte otänkbart att ett par finns i området.

Gröngöling. Gröngölingen är inte lika vanlig här som i andra delar av kommunen, dock häckade ett par efter ån vid Nyberget 1985.

Mindre hackspett. Det enda kända paret finns efter bäcken mellan Dammsjön och Gränsjön.

Tretåig hackspett. Tretåig hackspett är observerad på flera platser och artens typiska ringbarkning på träden kan ses här och där. Ett par häckade söder om Kalvhöjden 1982. Vid Örlaxtjärnen ser man den under häckningstid liksom vid Rödbergets östsluttning och söder om Mellratjärnen.

Strömstare. Vintertid uppehåller sig flera strömstare i de öppna vattendragen och säkra lokaler är bäcken vid Nyberget, vid Hammarbacken, söder om Andsjön, Acksjöns utlopp och på några platser utefter Danshytteån. Häckning sker vissa år, t ex 1986 vid Hammarbacken. Vid Nyberget har den häckat under en träbro, den är dock numera riven.

Gärdsmyg. På sommaren 1984 var gärdsmygen relativt vanlig och bara vid Örlaxtjärnen fanns 4-5 häckande par. Den stränga vintern 1985 reducerade tyvärr beståndet kraftigt och arten var i stort sett borta från trakten året därpå. Sommaren 1986 hördes i alla fall en sjungande hanne på Slöjdarkullens nordsluttning åter igen.

Dubbeltrast. Dubbeltrastens vemodiga och vackra strof ljuder lite varstans och ofta i anslutning till hyggena. Den har häckat vid Krokttjärnen och på hygget söder om Kalvhöjden. På Rödbergets glesa hållmarkstallskog är den något av en karaktärsart.

Härmsångare. Man kan höra sången vid Hällaboda och efter Danshytteån söder om Danshytte gård. Härmsångaren är exempel på en sydlig art som under senare år tycks expanderat norrut.

Grönsångare. Vid Rödberget sjunger några varje år, även vid Hällaboda, Örlaxtjärnen, norra slutningen av Slöjdarkullen och vid Nyberget kan man höra sjungande grönsångare. Grönsångaren har en främst sydlig förekomst.

Gransångare. Finns sannolikt häckande varje år med några par. Ett par häckade vid Hällaboda 1982. Under juni 1987 hördes gransångare sjunga vid Gudmundsäng och strax norr om Storgruvan vid Nyberget.

Mindre flugsnappare. Första häckningsfyndet i Lindesbergs kommun gjordes på västra sidan av Dammsjön, där ett par häckade framgångsrikt 1982.

Biotopen utgörs av fuktig och gammal, ogallrad blandskog med främst gran och björk. Dessutom hördes en sjungande hanne i liknande biotop vid Glad-tjärnen 1985. I trakten finns många tänkbara och lämpliga lokaler för mindre flugsnapparen och troligen hör den till de årliga häckfågarna.

Nötkråka. Nötkråkan är under häckningstid observerad på bl a Slöjdarkullen och vid Hammarbacken. På Slöjdarkullen växer hassel både på nord- och sydslutningen. Tyvärr har de flesta hasselbuskarna vid Hällaboda avverkats och bara stubbarna återstår. Eftersom hasselns nya skott är begärlig för älgen är det tveksamt om buskarna växer upp igen. Nötkråkan som just följer hasselns utbredning i landet når troligen här i Bergslagen sin nordgräns.

Bergfink. Även om antalet observerade bergfinkar under häckningstid växlar starkt år från år i området, så finns varje år något häckande par. Är under häckningstid funnen vid Kroktjärnen, Kotjärnen, Hällabomossen, Örlaxtjärnen och på Rödberget.

Rosenfink. Sjungande fåglar kan höras efter bäcken vid Nyberget. I ungskogen väster om Aspen hördes en 1987. Denna östliga fågelart som expanderat kraftigt mot väster och norr och nu är tämligen allmän på lämpliga lokaler, är fortfarande ovanlig i dessa skogstrakter.

Videsparv. En sjungande hanne hördes vid Midtjärnen norr om Gränsjön i juni 1987. Midtjärnen omges av sumpskog som fortsätter efter ån söderut till Gränsjön. Videsparven som är en norrlandsfågel, hör just hemma vid myrkanter och i sumpskog vid vattendrag.

FÖRSTAFYND I LINDESBERGS KN

TRETÅIG MÅS VID HAGABERG, VÄRINGEN 1.5.1987

Mats Andersson

Vid årets heldagsbevakning den 1:a maj var jag posterad i fågeltornet vid Hagabergs reningsdammar intill Väringsen nordöstra strand, strax utanför Frövi. Jag hade tillsammans med Per-Martin Ramberg sista passet för dagen, vilket varade mellan kl 15.00 - 18.00. Kl 15.45 upptäckte jag i den ena reningsdammen, bland fiskmåsar och skrattmåsar, en tretåig mås.

I samband med den räkning av alla mås- och andfåglar som sker varje hel-timme, vände jag mig ifrån Väringsen för att snabbt med handkikarens hjälp räkna de måsar som uppehöll sig i reningsdamarna.

Nästan omgående såg jag något som fick mig att rycka till. I kikarens synfält passerade helt plötsligt en mås med helsvarta vingpetsar! Någon sekund senare kom jag att tänka på tretåig mås. Så såg jag åter fågeln, som nu hade satt sig omkring trettio meter bort och då var artbestämningen enkel. De ganska korta, svarta benen och fötterna sågs tydligt, även den gröngula och något nedböjda näbben. Detta var alltså en gammal tretåig mås. Den tretåiga måsen flög sedan tillsammans med övriga måsar och då kunde man se hur smidig den är i luften och så elegant den för vingarna, med de på långt håll lysande svarta spetsarna.

Fågeln uppehöll sig på samma plats till den 8:e maj då den försvann. Dessförinnan hade i alla fall åtskilliga av fågelklubbens medlemmar kunnat studera "kryckjan" ingående eftersom fågeln, som det visade sig, var mycket orädd. Den satt ofta och gärna på fågeltornets räcke, där den på bekvämt avstånd kunde avfotograferas.

Utbredning:

Häckar längs Atlantens, Nordsjöns och Norra Ishavets kuster, ofta i stora kolonier. Började häcka första gången i Sverige 1967 på Nidingen i Halland, där ca 60 par fanns 1980. Övervintringen sker ute till havs, främst i Nordatlanten. I inlandet i Sverige är tretåiga måsen en sällsynthet och i Västmanland finns bara två tidigare fynd.

